

Bir “Meşru Şiddet” Klasiği

A Classic of “Legitimate Violence”

Muaz Yanılmaz

Çalışmak Sağlığa Zararlıdır

Annie Thebaud-Mony

Çev: Ayşe Güren

İstanbul, 2012, Ayrıntı Yayınları, 228 sayfa

Hepimiz için duyduğumuzda çağrışımı olan, hakkında az çok bilgi sahibi olduğumuz, aslında bu eksik ve derinlemesine olmayan bilgimizden dolayı bizim için hep muğlak, afaki kalacak, çoğunlukla daha önceden birilerince tanımlanmış, içeriği doldurulmuş, sorgulanmasını gerekli bulmadığımız bazı kavramlar vardır; ahlak, vatan, ideal, hukuk, şiddet vb. Bu tür kavramların sorgulanması her zaman kolektif bir zihinle gerçekleştirilemese de kendi pratiğinde yüzleştiği problemlerin bir uzantısı olarak herkes zaman zaman bir kavram hesaplaşmasına, yerleşik kuralların dışına çıkma pahasına girebilir. Böyle bir durumda o güne dek olumlu bir içeriğe sahip olan tanımlar, kavramlar ve bunlara dayalı bir dünya hesap verme gereği duymaksızın yok olup gider. İnsan yeni hayatıyla, bakış açısıyla baş başa bir devininim, mücadelenin içerisine girmiştir artık. İçerisinde bulunduğumuz çağın kaosları ve çatışmaları belki de şimdiye dek hiçbir dönemde olmadığı kadar kendimizi ifade etmemizi, anlatmamızı, savunmamızı zorunlu kılıyor. Bu noktada çoğunlukla alışılmış ya da alıştırılmış, elde olan kelimelerin yetersiz kaldığını görüyoruz. Bize zihnimizi sarsacak, elimizi kuvvetlendirecek, dilimizi çözecek yeni kelimeler, kavramlar, teoriler gerekmektedir. Bu elbette kişisel bir faydaya değil, hakkın ve adil olanın ortaya çıkarılması gibi vazgeçilemez bir söyleme hizmet edecektir.

Thebaud-Mony’in kitabı temelde çalışanların her gün maruz kaldıkları çalışma koşullarını, aralıksız karşı karşıya kaldıkları tehlikeleri ve bu standartları oluşturanların sorumluluklarını inceliyor gözüксе de esasında oluşturulan küresel sömürge sisteminin nasıl topyekun bir bilinç inşa ettiğini, bunu yaparken kendi sorumluluklarının tamamını nasıl belirli ideal yalanlarla başkalarına yüklediğini göstermeye gayret eden bir çalışma. Birçoğumuzun zihninde zararsız çağrışımları olan ve az önce bahsettiğimiz

kavramlar kategorisinde değerlendirilebilecek *çalışma hayatı, sosyal güvence, iş kazası, iş kazası mağduru, emek, tazminat* gibi kavramların modern küresel ve kapitalist sistemde nasıl bir anlam kazandığı ve neye hizmet ettiği irdeleniyor çalışma boyunca.

Kitap, sistemlerin istihdamı nasıl kutsallaştırıp işçi sağlığını görmezden geldiğinin, güvence denen şeyin nasıl *meşru şiddet* uygulanarak kanunlar eliyle güvencesizleştirildiğinin, insan hayatından ziyade sermaye devamlılığının önemsendiğinin, çalışan sağlığının değil işletmelerin ekonomik sağlığının öncelendiğinin örnekleriyle dolu. Thebaud-Mony tüm kavramları yerinden oynatmamızı teklif ediyor: İş kazalarının “kaza” denerek basitleştirilebilecek bir durum olmadığı, iş organizasyonlarına karar verenlerin bu kazaları “görmezden geldikleri tehlikelere karşı önlem almayarak” bile bile davet ettikleri,¹ kaza sonucu meydana gelecek risklerden kurtulmak için tüm tehlikeli işlerin alt işveren-taşeron devri ile sorumluluklarından kurtulmaya çalıştıkları, kazaların çoğunun güvencesiz iş ortamlarında çalışan taşeron işçilerin başına geldiği için kendi büyük şirketlerini en güvenli şirketler olarak ilan ettikleri, yatırım ve büyüme hızını insan hayatına tercih ettikleri, sanayi çıkarları tarafından manipüle edilerek insan canına ve sağlığına yönelik tehditleri görmezden gelen araştırmalara imza attıkları için iş organizasyonu sahiplerinin, politikacıların, araştırmacıların daha ağır tanımlamalarla cezalandırılmalarını talep ediyor. “Bakış açımız” diyor Thebaud-Mony, “bizi eşyaya verilmiş gibi bir zarar anlayışından kurtararak söz konusu olanın bir insan hayatı olduğunun farkına vardırılmalıdır. Çalışma hayatında, işverenlerin ve hissedarların cirolarını ilgilendiren özel çıkarlarla aynı kefeye konamayacak yaşam, sağlık ve onur haklarına ilişkin temel ilkeye saygının sağlanması söz konusudur.”

Çalışmak Sağlığa Zararlıdır iş kazaları ve meslek hastalıklarını özel hukuk alanına giren tazminat kolundan çıkarıp kamu hukuku alanına giren “taksirle adam öldürme”, “başkasını bilerek tehlikeye atma”, “önura saldırı”, “tehlikedeki kişiye yardım etmeme” suçları olarak görmemizi sağlayacak örnekler içeriyor. Kitap, “eğitimsiz, cahil, köylü, göçmen işçiler; kaza, kader, taksirat, kalkınma şehidi söylemlerini merkezden çıkarıp, sorumluluk asimetrisi; çalışırken işlenen suçlar; iş organizasyonu bozukluğu; risklerin alt işverenlere ve üçüncü dünya ülkelerindeki yoksullara devri; meslek ve güvenlik belleğinin iş ile birlikte parçalanması; işyerinde kadrolu ve

1 Thebaud-Mony'e göre iş kazaları kendiliğinden yahut başka sebeplerle “meydana gelen” olaylar olmayıp, işletmelerin stratejik tercihleri, kamu politikaları ve çalışanların hayat standartları (örneğin ev ile işyerinin uzak olmasına ağır iş yükünün eklenmesiyle meydana gelen dikkatsizlik gibi...) ile her gün yeniden “üretilen” olaylardır.

taşeron işçiler arasında ayrımcılık suçu; işçi simsarlığının yasallaştırılması" gibi analiz araçları ve öneriler getiriyor. Sanayi ahlaksızlığını görmek ve iş ahlakına sahip olmak gibi bir yükümlülükten bahsediyor.

Thebaud-Mony'nin hayati sorusu şu: "Marsilya'da gençler, bir otobüsü ateşe verdi; bir öğrenci ağır yanıklar içinde kaldı. Bu olaylarla ilgili olarak medyanın ve politikacıların temel diskuru aynıydı: Sorumlular örnek oluşturacak şekilde cezalandırılmalıdır. Bir başkasının beden bütünlüğüne zarar vermek gerçekten de ağır bir şekilde cezalandırılmalıdır. Peki, bu ceza gerektiren şiddet eylemlerini yapanlar sadece banliyölerdeki gençler mi? Bir başkasının bilerek tehlikeye atılması, insan onuruna saldırılması, tehlikedeki insana yardım edilmemesi, insan üzerinde deney yapılması, *double standard*'ın uygulanması, insanların fiziksel ya da ruhsal şiddete maruz bırakılması, sendikaların baskı altına alınması, tüm bunlar 'çalışma hayatı'nın eş anlamları haline gelmişse, adaletin, zaman kaybetmeden suçluların peşine düşmesi ve işledikleri suçların büyüklüğü oranında suçları cezalandırması gerekmiyor mu?" (s. 252-253).

Öngörülebilir, fakat muktedirlerin çıkarlarının set çekmesi nedeniyle görünmez kılınan gelecek felaketlere, acı ve kayıplara dair bir "yangın alarmı" niteliğinde *Çalışmak Sağlığa Zararlıdır* kitabı. Evet, gerçekten öldüren çalışma hayatı mı yoksa yönetim kurullarının oval masalarında çalışma organizasyonunun nasıl olacağına karar verenler mi?

Son söz olarak kitabın önerisine ufak iki katkı sunalım. Birinci olarak Thebaud-Mony'nin temel teklifi tanımların değiştirilerek iş kazalarına sebebiyet verenlerin kamu hukuku alanında yargılanarak cezalandırılmalarıdır. Oysa yalnızca kanunların ağırlaştırılması, uygulanmadığı sürece bir anlam ifade etmeyecektir. Zira problem sistem zihniyetindedir. Bu sebeple kanunların ağırlaştırılmasından da önce bu zihniyeti değiştirecek temel adım tavizsiz, etkin ve sürdürülebilir bir denetimin yapılmasıdır. Bu denetimi gerçekleştiremeyecek olanlardan elbette denetim sonucu suç tespit edileceklerine uygulanacak kanunları ağırlaştırması beklenemez. İkinci olarak dünya yüzeyindeki birçok toplum için söz konusu edilebilecek vicdanlarda kökleşmemiş bir "insan" ve "insanlık" anlayışı bir tarafta, "hakikat" nazarında farklı açılardan sakat ve hastalıklı bir "insan" ve "insanlık" anlayışına yaslanılmış olması diğer tarafta bir sorun olarak masaya yatırılmalıdır.